

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง วาทกรรมของนักวิจัยชายและหญิงเรื่องเพศกับวัยรุ่นและการผลิตซ้ำของหนังสือพิมพ์ นิตยสารศึกษา

สาร ซึ่งหมายถึง วาทกรรมของนักวิจัยทั้งชายและหญิง ว่าวาทกรรมที่ผลิตออกมามีลักษณะอย่างไร จึงมีความแตกต่างของผลงานที่น่าเสนอรวมถึงพิจารณา ตัวผู้ส่งสารซึ่งหมายถึงนักวิจัยภายใต้บริบทที่เกี่ยวข้อง เช่น บริบทสังคม วัฒนธรรม

รวมถึงสื่อมวลชนในฐานะผู้คัดเลือก บทความ ผลงานวิจัยมาผลิตซ้ำ ว่ามีแนวทางใดในการเลือกหรือไม่เลือกมานำเสนอ ให้การสนับสนุนกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างไร โดยใช้แนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดเรื่องเพศกับวัยรุ่น
2. แนวคิดการผลิตซ้ำ ทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction)
3. แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)
4. แนวคิดวาทกรรมเพศสภาพ (Gender Discourse)
5. แนวคิดสตรีนิยม (Feminism)
6. แนวคิดภาพตัวแทน (Representation)
7. แนวคิดการเขียนของผู้ชายและผู้หญิง
8. แนวคิดการใช้ภาษาของผู้ชายและผู้หญิง
9. แนวคิดผู้หญิงกับภาษาในข่าวหนังสือพิมพ์

1. แนวคิดเรื่องเพศกับวัยรุ่น

ดูเหมือนว่าเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศได้กลายเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกช่วงรอยต่อระหว่างเด็กกับวัยรุ่น ดังข้อสรุปต่อไปนี้ "ช่วงชีวิตของคนมีการเปลี่ยนแปลงไม่มีที่สิ้นสุดตั้งแต่เกิดจนตาย ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตยังมีลักษณะเป็นช่วงตอนซึ่งเรียกว่า "วัย" แต่ละวัยมีรูปแบบของชีวิตทั้งกาย ใจ อารมณ์ ความสัมพันธ์กับผู้อื่นแตกต่างกันออกไป"¹

"วัยรุ่น" วัยนี้นับว่าเป็นวัยที่มีความสำคัญมากวัยหนึ่งในช่วงชีวิตของคน จนนักวิชาการบางคน เรียกวัยนี้ว่าเป็น "วัยวิกฤติ,วัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต"

"ช่วงอายุของวัยรุ่นอยู่ระหว่างอายุตั้งแต่ 12-เจริญเต็มที่ 25 ปี ช่วงอายุ 12,13,14 ปี เป็นระยะวัยแรกรุ่น มีลักษณะพฤติกรรมค่อนข้างไปทางเด็ก ช่วงอายุ 15-18 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนกลาง พฤติกรรมอยู่ก้ำกึ่งระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ช่วงอายุ 19-22,25 ปี เป็นระยะวัยรุ่นตอนปลาย ช่วงพฤติกรรมค่อนข้างไปทางผู้ใหญ่ ช่วงวัยรุ่นยุคปัจจุบันกินเวลาค่อนข้างนาน เพราะวิวัฒนาการของระบบเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ทำให้การเรียนรู้เพื่อละทิ้งพฤติกรรมวัยเด็ก และการเตรียมตัวเพื่อรับผิดชอบอย่างผู้ใหญ่แท้จริง กินเวลาเนิ่นนานขึ้น"²

1.1 วัยรุ่นกับการรวมกลุ่มทางสังคม

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการที่รวดเร็วมีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญา

เด็กวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเกาะกลุ่มในหมู่เพื่อนมาก เนื่องจากมีความคิดว่า เพื่อนสามารถเข้าใจกันได้ดีกว่าผู้ใหญ่ กลุ่มของเด็กวัยรุ่น จะประกอบด้วยเด็กทั้งเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมร่วมกันทางสังคม และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของผู้ใหญ่ เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อเด็กวัยรุ่นมากทั้งในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมโดยทั่วไป

วัยรุ่นเป็นช่วงต่อระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้วัยรุ่นเกิดการสับสนในบทบาทหน้าที่ของตนเอง บางครั้งอยากเป็นเด็กไม่ต้องรับผิดชอบอะไร บางครั้งอยากเป็นผู้ใหญ่มีสิทธิต่าง ๆ ในสังคม ความสับสนนี้เองที่ทำให้เด็กวัยรุ่นมุ่งแสวงหากลุ่มที่มีความรู้สึกเหมือนกัน จับกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น โดยสร้างลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มขึ้นมา กลุ่มจะมีการสนับสนุนภาวะจิตใจของสมาชิก ให้โอกาสสมาชิกร่วมรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่กลุ่มทำอยู่ ทดลองทำสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน

¹ วิชาสินี พิพิธกุล , เอกสารประกอบการสอนวิชาสัมมนาวิชาศษี ,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2544 (เอกสารไม่มีพิมพ์เผยแพร่)

² ศรีเรือน แก้วกังวาล , วัยรุ่นไทยภาพสะท้อนจากมมหนึ่ง (กรุงเทพฯ,โอเดียนสโตร์,2523), หน้า 1 - 3

เพื่อที่จะรับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนกำลังเผชิญอยู่ และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จากสมาชิก การยอมรับภายในกลุ่มนับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก

นอกจากความต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มทางสังคมแล้ว วัยรุ่นยังเผชิญกับปัญหาของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ความแตกต่างระหว่างเพศก็ดูจะเป็นเรื่องสำคัญอีกด้วย

1.2 การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับเด็กวัยรุ่น

ประเด็นเรื่องเพศศึกษาเป็นประเด็นสาธารณะที่มีการอภิปรายกันมากในทุกยุคทุกสมัย อาทิเช่น "การที่จะให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับลูกได้ พ่อแม่ควรมีใจที่เปิดกว้าง พร้อมจะคุยกับลูกด้วยเหตุผล และอย่านึกว่าตนเองถูกเสมอไป พ่อแม่บางคนไม่กล้าพูดกับลูกสาวของตนในเรื่องนี้เลย จนกระทั่งเมื่อลูกสาวเติบโตขึ้นมาเป็นสาวแล้วจึงแลเห็นปัญหา และเมื่อต้องประสบกับปัญหาโดยไม่มีเตรียมตัวมาก่อน พ่อแม่มักใช้วิธีเลี่ยงปัญหาบ้าง โทกบ้าง หรือบางทีก็ห้ามปรามลูกสาวในเรื่องต่าง ๆ จน เกินกว่าเหตุซึ่งแทนที่จะให้ผลดีกลับให้ผลร้าย ทำให้ลูกสาวมีทัศนคติผิด ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศติดตัวไปตลอดชีวิต...แต่ถึงกระนั้นก็มีพ่อแม่บางคนคิดว่า การปกป้องลูกสาวที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งก็คือ การพยายามกีดกันไม่ให้เธอได้รู้ในเรื่องเหล่านี้เลย ความโง่เขลาหรืออวิชานี้แหละที่เป็นบ่อเกิดแห่งความผิดพลาดและความขมขื่นทั้งหลาย"³

อย่างไรก็ตาม ความคิดของวัยรุ่นก็ยังขาดประสบการณ์และมองสิ่งต่าง ๆ มีความเพ้อฝันในการแก้ปัญหาและยึดกับอุดมการณ์เกินไป เชื่อมั่นในความคิดของตนมากและยังให้ความสำคัญกับความคิดของตนเองและยากที่จะยอมรับว่าตนไม่ถูกต้องหรือแตกต่างจากผู้อื่น ลักษณะเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นมีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ได้เสมอ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปเขามีประสบการณ์มากขึ้น ได้เรียนรู้ความผิดความถูกต้องเองและมีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ความยึดมั่นในตนเองจะค่อย ๆ ลดลง ความคิดของวัยรุ่นจะมีความสร้างสรรค์มากขึ้น เช่น การเขียนบท โคลง กลอน ทุ่มเทความสนใจในทางการกีฬา ดนตรี และงานอดิเรกที่เขาชอบ ซึ่งถ้าวัยรุ่นมีความคิดทางลบ เช่น มีปมด้อย คิดอยากลองทำในสิ่งที่อันตรายหรือคิดทำอะไรที่โหดโผนจะเป็นอันตรายต่อตัววัยรุ่นเอง นอกจากนี้ความสำคัญของวัยรุ่นคือการที่เขาจะต้องคำนึงถึงอนาคตและการเลือกอาชีพหรือวิชาชีพต่อไป ฉะนั้นวัยรุ่นจะเริ่มสนใจว่าตนมีความถนัดทางใด ชอบไปทางไหน อยากเป็นอะไรและมีแนวโน้มไปทางใดตามความสามารถและความชอบของตน ความนิยมชมชอบนับถือบุคคลใดมีความสำคัญมากในการเป็นอิทธิพลจิตใจเด็ก ฉะนั้นเด็กจะเลือกเป็นอย่างไรพ่อแม่หรือไม่หรือเป็นอย่างไรดี อย่างครู หรือนำใครมาเป็นแบบอย่างจึงเป็นเรื่องสำคัญมากในการเป็นแบบฉบับให้วัยรุ่น ถ้าวัยรุ่นไม่มีบุคคลใดที่จะใกล้ชิด ศรัทธา เชื่อถือโดยมีความรักความเข้าใจเป็น

³ วิเศษฐ์ วัจนวิญญู . วัยรุ่นกับปัญหาทางเพศ ,(ม.ป.ท.:เคสดีไทย, 2518)

พื้นฐานแล้ว จะทำให้วัยรุ่นเบี่ยงเบนไปหากลุ่มที่เป็นแบบอย่างไม่ได้ และหันหาเครื่องประโลมใจ โลกาสที่จะเกเรติดสารเสพติด เสี่ยงอันตราย หรือมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศก่อนวัยอันควร จะเป็นไปได้มาก วัยรุ่นบางคนอาจจะมีระยะเวลาสั้น ๆ ที่ตนเองรู้สึกเหมือนกับว่าตนอยู่ห่างจาก คนอื่น ๆ เหมือนอยู่คนเดียวในโลกบางครั้งมีความรู้สึกเหมือนกับว่าจะควบคุมความคิดตนเองไม่ได้สิ่งเหล่านี้เกิดชั่วคราวชั่วคราว ความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นในวัยรุ่นได้เสมอและจะเกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ลัทธิการเมือง ประชาญา ฉะนั้น วัยรุ่นที่ปรับตัวได้ดีจะไม่หมกหมุ่นกับความคิดของตนเองเกินไป แต่จะใช้พลังงานไปในการเรียน การกีฬา การทำงานเพื่อส่วนรวมมีความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะจะเกิดจิตสำนึกที่อยากจะทำงานเสียสละเพื่อส่วนรวม⁴

แนวคิดเรื่องเพศกับวัยรุ่นนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำความเข้าใจถึงธรรมชาติและเหตุผลของการแสดงออกถึงพฤติกรรมตลอดจนแนวความคิดของวัยรุ่น ซึ่งเป็นไปได้ว่าการแสดงออกของวัยรุ่นแต่ละยุคแต่ละสมัยแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมในขณะนั้น

1.3 อิทธิพลเรื่องเพศในสื่อมวลชน

สาเหตุที่เรื่องเพศได้รับความนิยมในการนำเสนอของสื่อมวลชน อาจเป็นเพราะว่าสังคมกำหนดให้เรื่องเพศเป็นเรื่องปกปิด (Taboo) การพูดคุยสื่อสารกันถึงเรื่องแนวนี้อย่างเปิดเผย ใจแจ้งนับเป็นกริยาที่ไม่พึงกระทำ แต่ดูเหมือนว่าสิ่งใดก็ตามที่ยังปิด มนุษย์ก็ยิ่งอยากรู้อยากเห็น เป็นลำดับ ดังนั้นเราจึงพบว่าตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ เรื่องเพศไม่เคยปิดสนิทได้อย่างแท้จริงเลย แต่เรื่องเพศกลับถูกเปิดเผยอย่างใจแจ้งมากขึ้น ๆ เรื่อยมา และสื่อมวลชนเองก็ได้กลายเป็นช่องทางของการเปิดเผยและถ่ายทอดเรื่องเหล่านี้ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบันนี้เรื่องราวที่เกี่ยวกับเพศที่นำเสนอในสื่อมวลชนได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของผลกระทบในแง่ลบที่อาจมีต่อพฤติกรรมของคนในสังคม ชาร์ล ไรท์ (Charles Wright)⁵ ได้กล่าวว่าผลกระทบจากการดูหรือการอ่านเรื่องราวความบันเทิงที่นำเสนอผ่านทางสื่อมวลชนที่มีลักษณะเร้าอารมณ์ทางเพศนั้นแตกต่างกันออกไป จากการสำรวจปี 1970 และ 1980 ชี้ให้เห็นว่า ชาวอเมริกันเชื่อกันว่าเนื้อหาของสื่อที่เร้าอารมณ์ทางเพศนั้นอาจทำให้คนก่อคดีข่มขืน

⁴ ลาดวน นำศิริกุล , วัยรุ่น , แม่และเด็ก ปีที่ 21 ฉบับที่ 315 (พฤษภาคม 2541) อ้างถึงในคลินิกรัก , www. Clinicrak. Com

⁵ Charles Wright , Mass Communication: A Sociological Perspective (New York : N.P., 1986) , pp. 178 อ้างถึงใน พิมพ์พร ยิ่งยง, "ข่าวและภาพเกี่ยวกับเพศและความรุนแรงในหนังสือพิมพ์รายวัน : วิเคราะห์เปรียบเทียบข่าวสดกับมติชน" , (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ ภาควิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) , หน้า 33

ได้ และประมาณ 1 ใน 3 ของประชาชนทั่วไปเชื่อว่า วัสดุทางเพศ (Sex Material) ในสื่อมวลชนทำให้คนเกิดบัคล้างเรื่องเพศ (Sex Crazy) อีกทั้ง 2 ใน 3 ของชาวอเมริกันเห็นด้วยว่าเรื่องเพศที่เกี่ยวกับความรัก (Erotic Material) สามารถทำให้คนตื่นเต็นได้

แต่ในขณะเดียวกัน ริทท์และเรย์ ซี (Rist and Ray C.)⁶ ได้กล่าวว่าการเปิดรับวัสดุทางเพศอย่างโจ่งแจ้ง (Explicit Sexual Material) ไม่มีผลกระทบหรือมีผลเล็กน้อยในการเปลี่ยนพฤติกรรมทางเพศหรือทัศนคติทางเพศ แต่การเปิดรับเรื่องเพศยังช่วยลดพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศได้ อีกทั้งเกิร์บเนอร์และกรอส (Gerbner and Gros)⁷ ได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า การที่คนเราดูโทรทัศน์มากในเรื่องที่เกี่ยวกับเพศนั้นจะช่วยลดความกลัว ความอายและความคิดผิด ๆ เกี่ยวกับเรื่องเพศได้⁷

สื่อมวลชนนอกจากจะทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลแล้ว ยังเป็นกลไกสำคัญในการผลิตซ้ำข้อมูล โดยใช้การกำหนดวาระข่าวสารซึ่งเป็นบทบาทหนึ่งของสื่อมวลชน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction)

สำนักเศรษฐศาสตร์การเมืองได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง Production และ Reproduction เอาไว้ว่า เมื่อมีการผลิตสิ่งใหม่ขึ้นมาแล้ว จำเป็นต้องมีการผลิตซ้ำสืบทอดอยู่เสมอจึงจะเป็นหลักประกันความต่อเนื่องยืนยาวของสิ่งนั้น

เรย์มอนด์ วิลเลียม (Raymond Williams) ได้อธิบายแนวคิดเรื่อง "การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม" โดยเริ่มต้นจากข้อเท็จจริงที่ว่า วัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนถูกผลิตขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในทุกสถานที่ เช่น การเกิดความคิดใหม่ ๆ การสร้างคำใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา หรือมีเครื่องแต่งกายแปลก ๆ ที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมที่ถือกำเนิดขึ้นมาใหม่นี้ หากไม่ได้รับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดในครั้งต่อไป วัฒนธรรมใหม่นั้นก็จะมีอายุเพียงสั้น ๆ แล้วสูญหายไป แม้แต่วัฒนธรรมเก่าแก่ดั้งเดิมก็ต้องเป็นไปตามหลักการนี้เช่นกัน ดังนั้น กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงนับว่าเป็นกระบวนการที่รองรับความยั่งยืนของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ นั่นเอง

กระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) สามารถเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ที่แวดล้อมอยู่รอบตัวบุคคล เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา นอกจากนี้ยัง

⁶ Rist and Ray C. , "Pornography as a Social Problem : Reflections on the Relation of Morality and the Law " , The Pornography Controversy (New Brunswick : Transaction Books , 1995) อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า 33

⁷ George Gerbner and Larry Gross, "Living with Television: The Violence Profile" Journal of Communication. (1976) อ้างถึงในเล่มเดียวกัน หน้า 33

พบว่าในปัจจุบันได้ถูกถ่ายทอดออกมาในลักษณะที่มีสื่อเป็นตัวกลาง (Mass-Mediated Culture) ด้วย โดยเรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า "ในขณะที่ทุกวันปฏิบัติภารกิจสังคม (Social Practices) จะก่อให้เกิดวัฒนธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา แต่ในระยะยาวแล้ว จะมีเพียงบางวัฒนธรรมเท่านั้นที่จะคงมีชีวิตยืนยาว เพราะได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง

สำหรับวิธีการผลิตซ้ำนั้นอาจจะมีได้หลายรูปแบบ เช่น อาจจะเป็นการรักษาทั้งรูปแบบเนื้อหา และความหมายดั้งเดิมเอาไว้ทั้งหมด หรืออาจจะเป็นการดัดแปลงรูปแบบ แต่ยังคงรักษาเนื้อหาดั้งเดิมเอาไว้หรือในทางตรงกันข้าม คือการรักษารูปแบบเดิมเอาไว้ แต่ได้เปลี่ยนเนื้อหาและความหมายไปแล้ว"⁸

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) มาใช้เพื่อเป็นกรอบในการวิเคราะห์สื่อมวลชน (หนังสือพิมพ์) ที่ได้นำเอาผลงานวิจัยเรื่องเพศกับวัยรุ่นยุคใหม่มานำเสนอว่ามีกระบวนการในการผลิตซ้ำอย่างไร และหลังจากที่ได้มีการผลิตซ้ำแล้ว รูปแบบหรือเนื้อหาของงานวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงหรือตีความหมายอย่างไรบ้าง

3. แนวคิดเรื่องวาทกรรม (DISCOURSE)

วาทกรรม หมายถึงระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (Constitute) อัตลักษณ์ (Identity) และความหมาย (Significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (Valorize) ขณะเดียวกัน วาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้อัตลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (Subjugate) หรือไม่ก็ให้อัตลักษณ์และความหมายของบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลื่อนหายไปได้พร้อม ๆ กันด้วย (Displace)

มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)⁹ นักคิดชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ให้ความหมายของวาทกรรมข้างต้นนี้ ซึ่ง ดร. ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าวาทกรรมในทัศนะของฟูโกต์ เป็นมากกว่าเรื่องของภาษา คำพูด หรือการตีความ ภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรม (Discursive

⁸ สุธีรา อินทวงศ์, 2515 "กระบวนการผลิตซ้ำข้ามวัฒนธรรมของรายการที่ได้รับลิขสิทธิ์จากต่างประเทศของสถานีโทรทัศน์ยูบีซี"(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาสื่อสารมวลชน, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542

⁹ Michel Foucault , 1926 - 1984 อ้างถึงใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร , วาทกรรมการพัฒนา , (กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยและพัฒนาตำรามหาวิทยาลัยเกริก , 2540)

Practice) จะรวมเอาจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ไว้ด้วย นอกจากนี้มีนักวิชาการหลายท่านที่ได้ให้คำอธิบายความหมายของวาทกรรมว่า หมายถึง "ภาษาที่ถูกนำมาใช้" ซึ่งหมายความว่าผู้คนในสังคมต้องทำตามที่วาทกรรมกำหนดในชีวิตประจำวันโดยที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ภาษาที่ใช้กันในชีวิตประจำวันไม่ได้หมายถึงเฉพาะในการพูดหรือเขียนเท่านั้น พฤติกรรมของคนน่าที่จะถือว่าเป็น "ภาษา" ชนิดหนึ่งได้เช่นกัน

ฟูโกต์มองว่าสิ่งที่เป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์และความหมายให้เกิดขึ้นก็คือ จารีตปฏิบัติและกฎเกณฑ์ของสังคมซึ่งอยู่ในรูปของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั่นเอง ดังนั้นอัตลักษณ์และความหมายจึงมีลักษณะที่สั่นไหว เปลี่ยนแปลงไปตามวาทกรรมที่สร้างสิ่งเหล่านั้นขึ้นมา ไม่แน่นอน ตายตัว หรือหยุดนิ่ง เพราะฉะนั้นจึงทำให้มองว่า วาทกรรมเกี่ยวข้องกับความจริงซึ่งกระทำต่อสรรพสิ่งที่ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมนั้นได้กำหนดความหมายให้กับโลกของความเป็นจริง เพราะมันได้สร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาบังคับใช้สรรพสิ่งนั่นเอง

ดังนั้นวาทกรรมของฟูโกต์จึงเป็นเรื่องของอำนาจและความรุนแรงที่แสดงออกมาในรูปของภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมในสังคม การผลิตวาทกรรมนั้นจะถูกควบคุม คัดสรร จัดระบบ และแจกจ่ายภายใต้กฎเกณฑ์ชุดหนึ่ง ซึ่งแหล่งที่สร้างกฎเกณฑ์เหล่านี้ที่สำคัญในสังคมก็คือ "อำนาจ" (Power) โดยภาพรวมแล้วเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่า คนส่วนใหญ่ในสังคมมักจะมองว่า "อำนาจ" กับ "ความรู้" นั้นเป็นเรื่องที่จะไม่เกี่ยวข้องกันเลย เนื่องจาก "ความรู้" ควรเป็นเรื่องของข้อเท็จจริงและความจริงเป็นสิ่งที่ปลอดจากคุณค่า อคติและความลำเอียงใด ๆ ในขณะที่ "อำนาจ" เป็นเรื่องของคุณค่า อคติ และความลำเอียง แต่ "อำนาจ" ของฟูโกต์นั้นมิใช่อำนาจในรูปแบบดิบ เช่น การใช้กำลังเข้าบังคับ แต่เป็นอำนาจที่ได้รับการขัดฟอกจนขาวสะอาดในรูปของ "ความรู้" (Knowledge) และเป็นความรู้แบบเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของอำนาจนั้นก็เนื่องมาจากว่า มันสามารถปกปิดธาตุแท้ของมันได้ ความสำเร็จของอำนาจจึงอยู่ที่ความสามารถในการปกปิดอำพรางกลไกในการทำงาน ซึ่งกลไกที่สำคัญในการทำงานของอำนาจก็ไม่ใช่อะไรอย่างที่ผู้คนมักจะเข้าใจกัน แต่เป็นกฎเกณฑ์จารีตปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎเกณฑ์และจารีตปฏิบัติของบรรดาผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายในรูปของวาทกรรมเฉพาะหรือวาทกรรมวิชาการว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ฟูโกต์ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า "ความรู้" และความอยากรู้เป็นเรื่องของความรุนแรงและการทำลายล้างมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของความสงบสุข เพราะสำหรับความรู้แล้วไม่มีอะไรที่ถือว่าเป็นความสูญเสียหรือความเสียหายที่ยิ่งใหญ่ ความรู้จึงมีความสำคัญสูงสุด เพราะแม้แต่มนุษย์เราเองก็สามารถถูกลดทอนลงเป็นเพียงวัตถุหรือสิ่งที่ถูกศึกษาเพื่อตอบสนองของความอยากรู้ของความรู้ได้ ดังนั้นเราสามารถกล่าว

ได้อีกนัยหนึ่งว่า ความรู้นั้นคือโฉมหน้าที่แยบยลของอำนาจ เพราะสุดยอดของอำนาจก็คือการปลดปล่อยอคติและคุณค่านั้นเอง¹⁰

ในการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) ของฟูโกต์ก็คือ การพยายามศึกษาและสืบค้นกระบวนการ ขึ้นตอน ลำดับเหตุการณ์ และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้กับสิ่งที่ห่อหุ้มเราอยู่ในรูปของวาทกรรมและภาคปฏิบัติการของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการต่อสู้ช่วงชิงการนำ (Hegemony) ในการกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ อย่างไรบ้าง มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานการณ์เหตุการณ์อะไรบ้าง และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการสร้าง รวมถึงถึงการเก็บกด/ปิดกั้น สิ่งเหล่านี้ของวาทกรรมมีอย่างไร ดังนั้นในตัวของวาทกรรมจึงมีอำนาจอยู่ด้วย และอำนาจแห่งวาทกรรมนั้นมีแนวโน้มจะต่อยอดความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ดำรงอยู่แต่เดิมแล้ว ถ้าวาทกรรมที่ว่าเป็นนี้เรียกว่าวาทกรรมกระแสหลัก (Dominant Discourse) วาทกรรมที่ก้าวขึ้นมาท้าทายวาทกรรมชนิดแรกก็จะเรียกว่า วาทกรรมทวนกระแส (Counter-Discourse)

หัวใจของการวิเคราะห์วาทกรรมอยู่ที่การพิจารณาค้นหาว่า ด้วยวิธีการหรือกระบวนการที่สิ่งต่าง ๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษาหรือเพื่อการพูดถึงของวาทกรรมซึ่งก็คือการพิจารณาถึงภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมนั่นเอง ภาคปฏิบัติการจริงของวาทกรรมที่ฟูโกต์ให้ความสนใจนั้น ไม่ใช่เป็นภาคปฏิบัติการของวาทกรรมโดยทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวันแต่เป็นภาคปฏิบัติของการวาทกรรมเฉพาะด้านที่สำคัญ ๆ ในสังคม นั่นก็คือวาทกรรมของบรรดาผู้เชี่ยวชาญในแขนงวิชาการต่าง ๆ ภาคปฏิบัติการของวาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตของสิ่งที่พูดถึงที่ศึกษาว่าจะพูดอย่างไร พูดเรื่องอะไร ใครเป็นผู้พูด จึงจะได้ความหมายสื่อสารกันรู้เรื่องและเป็นที่ยอมรับในสังคม ภาคปฏิบัติของวาทกรรมยังสถาปนาผู้พูดให้มีอำนาจหรือความชอบธรรมในการพูดถึงเรื่องนั้น ๆ อีกด้วย เช่น แพทย์มีอำนาจหรือความชอบธรรมในการพูดถึงเรื่องความเจ็บป่วยของคนไข้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้พูดเหล่านี้สามารถพูดอะไรก็ได้หรือมีอิสระเสรีในการพูดตามใจชอบ แต่ต้องพูดตามหรือภายใต้กฎเกณฑ์ของวาทกรรมว่าด้วยเรื่องนั้น ๆ สำหรับการวิเคราะห์วาทกรรมแล้ว มนุษย์เราซึ่งเป็นผู้พูดจึงเป็นเพียง "ร่างทรง" หรือผู้ที่กระทำตาม ตอกย้ำ ผลิตซ้ำกฎเกณฑ์ของสิ่งที่พูด มากกว่าคิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เพราะนั่นอาจจะทำให้สื่อสารกับผู้คนในวงการไม่เข้าใจ ดังนั้นวาทกรรมจึงเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ว่าใครจะเป็นผู้พูด พูดอะไร พูดเมื่อไร และพูดอย่างไร ประโยคคำพูดเดียวกันหากพูดโดยบุคคลที่มีฐานะทางสังคมแตกต่างกัน ต่างโอกาสต่างสถานที่ ความหมายก็จะไม่เหมือนกัน ประเด็นสำคัญของการวิเคราะห์วาทกรรมนั้นไม่ได้อยู่ที่

¹⁰ จงกลณี โตสกุลวงศ์, "การวิเคราะห์วาทกรรมการให้ความหมายสื่อสิ่งพิมพ์ลามกของ 9 สถาบันในสังคมไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์ ธรรมศาสตร์, 2542) หน้า 15 - 17

ว่าคำพูดนั้น ๆ เป็นจริงหรือเป็นเท็จ วาทกรรมจึงไม่ใช่เป็นเพียงผลลัพธ์ซึ่งเกิดจากการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบบของการครอบงำ แต่วาทกรรมในตัวของมันเองนั้นคือการต่อสู้และการครอบงำ

แนวคิดเรื่องวาทกรรมของสื่อมวลชน, (Discourse in Press)

รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัตน์¹¹ ได้วิเคราะห์วาทกรรมของสื่อมวลชนไว้อย่างชัดเจนว่า สื่อมวลชนเป็นสถาบันหนึ่งที่มีอำนาจหรือมีความชอบธรรมในการพูดความเป็นจริงของสังคม ซึ่งความเป็นจริงนี้มีได้เป็นสิ่งที่หยุดนิ่ง คงตัว แต่มีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สื่อมวลชนจึงเข้ามาทำหน้าที่รายงานสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งตามหลักทฤษฎีแล้วสื่อมวลชนจะต้องคงไว้ซึ่งความเป็นกลางในการเสนอข่าว แต่ในการเสนอข่าวนั้นมุมมองของการเสนอข่าวแต่ละข่าวก็ย่อมขึ้นอยู่กับสื่อมวลชนว่าจะมองปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยกรอบความคิดของวาทกรรมแบบใด ความเป็นจริงที่ถูกรายงานจึงเป็นความเป็นจริงที่อยู่ภายใต้การกำกับของวาทกรรมรูปแบบหนึ่งเท่านั้น และมีใช่เป็นการรายงานสิ่งที่เกิดขึ้นจริงแบบง่าย ๆ ตรงไปตรงมา แต่ได้ผ่านกระบวนการปรุงแต่งโดยผ่านวาทกรรมของสื่อมวลชนไปเรียบร้อยแล้วนั่นเอง

ส่วนวิธีการวิเคราะห์วาทกรรมของ Margaret Wetherell และ Jonathan Potter¹² ได้ให้แนวทางว่า มีองค์ประกอบดังนี้คือ

1. Interpretative Repertoire คือ ประเด็นเรื่องที่ใช้ในการตีความเป็นหน่วยสรุปของรูปแบบที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาที่ถูกนำมาใช้วาทกรรม เพราะฉะนั้นจึงเป็นตัวรากฐานของผู้พูดที่ใช้ในการสร้างมุมมองของกิจกรรมทางวาทกรรม เป็นกระบวนการทางความรู้ที่นำไปสู่การโต้แย้ง นอกจากนี้ประเด็นของเรื่องหรือปัญหาที่นำมาสนทนานั้นก็คือกลุ่มของคำ เพื่อนำมาใช้ในการทำวาทกรรมเปรียบเสมือนทรัพยากรให้ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์รูปแบบในเนื้อหาอีกด้วย ประเด็นของเรื่องสำหรับการตีความการปฏิบัติวาทกรรมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีความรู้สะสมดั้งเดิม (Stock of Knowledge) ของเรื่องที่ใช้ในการตีความด้วย จึงจะก่อให้เกิดผลดีต่อวาทกรรมนั้น ๆ ในด้านองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. Construction คือ การสร้างสรรภาษาเพื่อจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผลตามที่ต้องการเป็นตัวที่บอกให้ผู้วิจัยทราบว่าวาทกรรมนั้นถูกสร้างขึ้นมาจากลักษณะของภาษาที่มีมาก่อนอย่างไรทำให้ทราบว่าวิธีเลือกใช้ภาษา คำ อย่างไร ทำไมคำบางคำจึงถูกนำมาใช้ คำบางคำไม่ถูกนำมาใช้

¹¹ รุ่งรวี เฉลิมศรีภิญโญรัตน์, *วิกฤตสื่อมวลชน*, (กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยที่รศ., 2541)

¹² Margaret Wetherell และ Jonathan Potter อ้างถึงใน จงกลณี ไตสกุลวงศ์ , หน้า 20 - 22

และแนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมในเรื่องของการกระทำบางอย่างเพื่อหวังผลในทางปฏิบัติ นั่นก็คือ วาทกรรมเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นจากความเป็นจริง (Real Life)

3. Variation คือ วิธีการใช้ภาษาที่จะนำไประบุว่า วาทกรรมทำหน้าที่อะไร (function) เป็นตัวแปรที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการพูดกับการกระทำโดยศึกษาจากเหตุการณ์ กลุ่มสังคม นโยบายหรือบุคลิกภาพ อาจถูกอธิบายได้หลายลักษณะเมื่อหน้าที่ของวาทกรรมนั้นเปลี่ยนไป

4. Function คือ วาทกรรมนั้น ๆ ทำหน้าที่อธิบายเหตุการณ์ให้ผู้รับสารได้รับรู้ว่าเกิดอะไรขึ้น แต่อาจจะเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจได้โดยตรง เพราะว่าหน้าที่ของวาทกรรมนี้จะไม่มีการบอกโดยตรง เช่น การอ้างถึงหรือความพยายามหาเหตุผลให้เกิดความน่าเชื่อถือหรือการเสนอแนะผลต่อเรื่องที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปได้ การวิเคราะห์ Function คือการค้นหามวลของวาทกรรม มากกว่าการหาข้อมูลดิบหรือเนื้อหา

ศิริชัย ศิริกายะ¹³อธิบาย Discourse (วาทกรรม) ว่า คือการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่าง Text (เนื้อหาหรือบท) กับ Context (บริบท) ในลักษณะของการสร้างความหมายให้เกิดขึ้นและกิจกรรมที่เกิดขึ้นเฉพาะในแต่ละวาทกรรมนั้น ๆ กล่าวคือดูที่ Act of Communication และการวิเคราะห์ Text ภายใต้ Context ที่มีความสัมพันธ์กัน ในการสร้างความหมายในวาทกรรมนั้น ๆ ต้องอยู่ภายใต้บริบททางการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นในท่าเลหรือที่ตั้งและในสถานการณ์ทางสังคมบางอย่าง บริบทเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการสื่อสาร ความหมายของคำที่ใช้ สถานที่ และภาษาที่ใช้ดังต่อไปนี้

1. Substance ได้แก่ รูปวัตถุทางกายภาพหรือตัวถ่ายทอด Text มีผลกระทบต่อความหมายของวาทกรรม
2. Picture ภาพประกอบที่ดีจะต้องช่วยในการสื่อสารและสร้างความหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้น
3. Para Language (ปริภาษา) สิ่งที่เกิดขึ้นแนบเนื่องกับภาษาพูดหรือภาษาเขียน ในขณะที่เราพูด ปริภาษาก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับคำพูดของเรา ในขณะที่เราเขียน ปริภาษาก็คือสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ตัวหนังสือที่เราเขียนหรือพิมพ์ ปริภาษาเป็นสิ่งที่สามารถแสดงหรือบ่งบอกลักษณะ

¹³ ศิริชัย ศิริกายะ .ทฤษฎีสื่อสารมวลชน.(2535)

ของการพูดและการเขียนได้ว่าเป็นอย่างไร ตัวอย่างของปริภาษาในการพูด ได้แก่ การเปล่งเสียง ความค่อนความดังของเสียง การตะโกน การจาม การกระแอม เป็นต้น โดยปกติปริภาษาในการพูดของเรามักจะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติยากแก่การปกปิด จึงแสดงความหมายของความรู้สึกและอารมณ์ที่แท้จริงของผู้พูดได้ดีกว่าคำพูด ส่วนตัวอย่างปริภาษาของการเขียน ได้แก่ การกำหนดขนาดของตัวหนังสือต่าง ๆ กัน วรรคตอน ย่อหน้า การเว้นช่องไฟ เป็นต้น ปริภาษาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีความหมายทั้งสิ้น

4. Situation คือ เหตุการณ์ที่ครอบคลุม Text ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้ร่วมอ่านหรือฟัง วาทกรรม

5. Co-Text คือ บริบทที่กล่าวถึงหรืออ้างถึงสิ่งที่มาก่อนหรือตามมาภายหลังตัว Text ที่นำมาวิเคราะห์ เช่น การอ้างถึงคนหรือสถานที่

6. Intertext คือ วาทกรรมนั้นเกิดจากการมีประสบการณ์ร่วมตัว Text ที่ผู้ร่วมการสื่อสารรับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวาทกรรมอันอื่นหรือวาทกรรมที่เคยผ่านมาก่อนแต่มีความสัมพันธ์กับตัว Text ที่ต้องการศึกษา ตัว Text อันนี้มีผลต่อการตีความ

7. Participation คือ ความต้องการของผู้ร่วมทำการสื่อสารที่ต้องการมีส่วนร่วมใน วาทกรรม รวมทั้งความเชื่อความรู้ และทัศนคติ ที่มีต่อวาทกรรมนั้น ๆ

8. Function คือ หน้าที่ของวาทกรรมนั้นทำหน้าที่อะไร เช่น การได้ความรู้หรือข้อมูลใหม่ ๆ การเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น

การนำแนวความคิดเรื่องของวาทกรรมมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์วาทกรรมเพื่อให้ทราบถึงความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังวาทกรรมชุดต่าง ๆ ทั้งวาทกรรมของนักวิจัยชายและหญิง และวาทกรรมของสื่อมวลชน และเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำมาอธิบายถึงกระบวนการสร้างวาทกรรมชุดต่าง ๆ

4. แนวความคิดวาทกรรมเพศสภาพ (Gender Discourse)

วาทกรรมเรื่องเพศในสังคมไทยติดยึดอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งแยกย่อยได้ดังนี้

4.1 วัฒนธรรมไทยกับเรื่องเพศ

โดยพื้นฐานวัฒนธรรมของประเทศไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นสังคมที่ยอมรับ "ผู้ชายเป็นใหญ่" หมายถึง ผู้ชายจะมีโอกาสและได้รับการยอมรับทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมมากกว่า "ผู้หญิง" จึงมีคำกล่าวที่ว่า "ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง" "ผู้ชายเป็นผู้นำ ผู้หญิงเป็นผู้ตาม" "ชายข้าวตอก หญิงข้าวสาร" หมายถึงผู้ชายเปรียบเสมือน

ข้าวตอกซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ตกหล่นลงไปใต้ก็จะมีเจริญเติบโตแพร่พันธุ์ได้ ส่วนหญิงเป็นชาวสาร เมื่อข้าวสารหล่นลงไปใต้ก็มีแต่จะแห้งตาย เริ่มตั้งแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา ลูกผู้ชายจะถูกอบรมสั่งสอนให้ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเป็นการพัฒนาสมองและความคิด ตรงกันข้ามกับลูกผู้หญิงกลับถูกจำกัดไว้เฉพาะงานฝีมือ งานศิลปหัตถกรรมและงานในครัว เพียงเพื่อให้ไปปรนนิบัติ "ผู้ชาย" อาจจะเป็นเพราะด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ "ผู้หญิง" ถูกมองว่าเป็นอีกชนชั้นของสังคมที่ต้องมีคำว่า "ผู้ชาย" มาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต โดยผู้ชายจะออกไปทำงานนอกบ้านและผู้หญิงต้องทำงานบ้านหรือเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้านจึงจะทำให้ครอบครัวอบอุ่นได้

ดังคำสอนในสุภาสิตสอนหญิงของสุนทรภู่ที่ชี้ให้เห็นถึงฐานะของความเป็นหญิงว่า "เป็นสตรีสุดจะดีแต่เพียงผัว" เสน่ห์ปลายจวักจึงกลายเป็นอาวุธของผู้หญิงในการผูกมัดใจชายเนื่องจากสังคมเปิดโอกาสให้ผู้ชายมีเมียได้หลายคนในเวลาเดียวกัน แต่เป็นกติกาดังกล่าวห้ามสำหรับหญิง หากแม้หญิงใดอาจหาญกระทำการเยี่ยงชาย หล่อนก็จะกลายเป็นนางแพศยาในพริบตาจริยธรรมทางเพศกลายเป็นมาตรฐานสองชั้นที่ให้เสรีภาพทางเพศแก่ชายอย่างไม่มีขอบเขตและกดผู้หญิงให้เป็นเพียงเมียที่ดีและซื่อสัตย์ ผู้ตอบสนองความต้องการทางเพศ¹⁴

4.2 บรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศ (ค่านิยมเรื่องเพศ)

บรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศนี้ ใช้ควบคุมพฤติกรรมและการแสดงออกทางเพศของผู้หญิง¹⁵ เนื่องจากความเชื่อเดิมของสังคมที่มีต่อผู้หญิง ว่าผู้ชายเป็นมนุษย์เพศที่เหนือกว่าผู้หญิง ผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชายโดยอ้างถึงหลักสรีระศาสตร์ หรือความเชื่อที่ว่าผู้หญิงที่ดีไม่ควรแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศ

จะเห็นได้ว่าความเชื่อเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์และบทบาทของหญิงชาย เพราะฉะนั้น บรรทัดฐานที่ควบคุมพฤติกรรมทางเพศจึงค่อนข้างมีลักษณะเป็นข้อห้ามที่สำคัญและการละเมิดการควบคุมทางสังคมนี้จะนำมาซึ่งการประณามและการต่อต้านอย่างรุนแรง

ข้อห้ามสำคัญ ๆ ในเรื่องทางเพศของผู้หญิงจะได้รับการพิจารณาในรูปของกิจกรรมทางเพศ ซึ่งเกี่ยวเนื่องต่อสถาบันครอบครัวทั้งสิ้น ข้อห้ามหลัก ๆ ที่ผู้หญิงไม่พึงปฏิบัติมีดังนี้

1. การมีเพศสัมพันธ์นอกกระบวนแต่งงาน

¹⁴ ธนวิ ท้าวเงิน " , พัฒนาการขบวนการสตรีสตรีไทย" , สตรีทัศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน - ธันวาคม) :12

¹⁵ ศุภิมา นฤมล , นางงามตุ๊กจะจกกระบวนกรกลายเป็นหมอนวดไทย , 2530 อ้างถึงใน ปกรส บุญศรีโรจน์ , วิเคราะห์นักเขียนสตรีกับงานเขียนเรื่องทางเพศ ,(วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539)

2. การมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายมากกว่าหนึ่งคน
3. การมีเพศสัมพันธ์ใด ๆ นอกเหนือการร่วมเพศปกติ เช่น การร่วมเพศทางช่องอูจจาระหรือทางปาก
4. การมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงด้วยกัน
5. การมีเพศสัมพันธ์ของหญิงที่หย่าร้าง, หรือเป็นหม้าย

ยิ่งกว่านั้น ความคุ้นเคยใกล้ชิดกับเรื่องเพศ ความรู้ทางเพศ และทักษะทางเพศจะถูกพิจารณาว่าเป็นสิ่งน่าละอาย เป็นเครื่องหมายของความไม่บริสุทธิ์ ในขณะที่การมีประสบการณ์ทางเพศได้รับการยกย่องในเพศชาย และได้รับการประณามในเพศหญิง¹⁶

4.3 แนวคิดเรื่องเพศสภาพและบทบาทเพศ

ส่วนคำว่า เพศสภาพหรือGender นั้น หมายถึงเพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคมหรือวัฒนธรรม ให้แสดงบทบาทหญิงหรือบทบาทชาย ดังนั้นเพศที่ถูกกำหนดโดยสังคมนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น สตรีอาจต้องเข้ามารับภาระต่าง ๆ ซึ่งเคยเป็นงานของผู้ชาย และชายอาจต้องรับบทบาทการดูแลบ้านเรือน เลี้ยงบุตร ซึ่งเคยเป็นหน้าที่ของสตรี จริงอยู่ที่แม้ว่าบทบาทดังกล่าวส่วนใหญ่ ถูกกำหนดขึ้นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างทางสรีระของคนทั้งสองเพศก็ตาม แต่บทบาททางสังคมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้ผ่านแหล่งต่าง ๆ มาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งกลายเป็นแนวคิดที่ปลูกฝังลึกซึ้งในตัวของคนคนนั้น ๆ บทบาทเพศทางสังคม (Gender roles) ในลักษณะนี้ จึงแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่ละวัฒนธรรม นอกจากนี้ บทบาทของแต่ละเพศที่สังคมกำหนด ยังมีความหมายเกี่ยวพันไปถึงโอกาสที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าถึง-ได้ใช้-และควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ เพราะมีสิทธิ มีอำนาจ มีความรับผิดชอบ และถูกคาดหวังจากสังคมต่างกันไป ที่สำคัญก็คือบทบาทที่สังคมกำหนดได้ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อสถานภาพของสตรีและชายในสังคมนั้น ๆ

สำหรับความแตกต่างด้านบทบาทหน้าที่ของแต่ละเพศนั้น โคทม อารียาได้แสดงความเห็นไว้ในบทความ เรื่องแนวคิดในการพัฒนาสตรี ที่จัดประชุมเมื่อ พ.ศ. 2527 โดยสรุปดังนี้

"ชายและหญิงมีความแตกต่างกันในด้านบทบาทหน้าที่ มีความแตกต่างกันในด้านพฤติกรรม โลกทัศน์ความโน้มเอียง ความคาดหวัง ทักษะสติ อารมณ์ อุปนิสัย ฯลฯ ในขณะเดียวกัน ชายและหญิงก็มีบทบาทหน้าที่และลักษณะที่เหมือนกันอย่างมากด้วย หากแต่ความแตกต่างระหว่าง

¹⁶ Pheterson , Gail , The Whore Stigma : Female dishonor and male unworthiness.

เพศไม่คงที่ แต่จะแปรเปลี่ยนไปตามวัยและพัฒนาการของชีวิตของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้ มีชายและหญิงจำนวนมากซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนดไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความแตกต่างของบทบาทระหว่างเพศมิใช่เรื่องตายตัว ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ และการอบรมเลี้ยงดู ความแตกต่างด้านบทบาทหน้าที่เมื่อกล่าวถึงความหมายคำว่า เพศ และบทบาทเพศที่สังคมกำหนดแล้ว ยังมีอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ควรกล่าวถึงควบคู่กันไป คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ (Gender relations)

ส่วนใหญ่ มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางพันธุกรรมและทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันอย่างซับซ้อน ซึ่งส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางสถานภาพ ชายมักมีสถานภาพที่ได้รับคุณค่าเหนือกว่าเกือบเสมอไป โดยมีข้อยกเว้นบ้างเพียงเล็กน้อย"

ในการทำงานเดียวกันกับบทบาทเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างเพศมักถูกกำหนดและมีการควบคุมโดยบรรทัดฐานและค่านิยมของแต่ละสังคม ทั้งนี้เพราะเมื่อสังคมกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบให้แก่แต่ละเพศแล้ว ก็จะเป็นที่รู้กันว่าความสัมพันธ์ระหว่างสตรีและชายควรเป็นไปในรูปแบบใด เช่น "ชายนำ สตรีตาม" หรือ "ชายเหนือ สตรีด้อย" หรือกลับกัน เป็นต้น แล้วแต่ความคาดหวังของแต่ละสังคมที่มีต่อการกำหนดบทบาทนั้น ๆ แต่เท่าที่ปรากฏในเกือบทุกสังคมทั่วโลก พบว่า สตรีมักถูกกำหนดให้มีฐานะด้อยกว่าชายเสมอ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ยากที่จะมีความเสมอภาคกัน

สำหรับแนวคิดเรื่องวาทกรรมเพศสภาพ ที่ประกอบด้วยวัฒนธรรมไทย บรรทัดฐานและแนวคิดเรื่องเพศและบทบาทนั้นผู้วิจัยจะนำเป็นพื้นฐานเพื่อสร้างความเข้าใจและอธิบายถึงค่านิยมและความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมและเชื่อมโยงถึงพฤติกรรมของวัยรุ่นที่จะกล่าวถึงต่อไป

5. แนวคิดสตรีนิยม (FEMINISM)

แนวคิดสตรีนิยมนี้เป็นแนวคิดที่เกิดจากความไม่เท่าเทียม ไม่เสมอภาค และความแตกต่างระหว่างเพศ ซึ่งไม่เพียงแต่เรื่องเพศในเชิงสรีระเท่านั้น หากแต่รวมไปถึงความแตกต่างของเพศในการดำรงชีวิต ทั้งบทบาทเพศในครอบครัว สังคม การศึกษา ภาษา การงาน ฯลฯ โดยการศึกษาแนวคิดของสตรีนิยมนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาเรื่องของความแตกต่างระหว่างเพศกับระบบของสังคม

กฤตยา อาชวนิจกุลได้กล่าวไว้ว่า หัวใจของความเชื่อในระบบวิถีคิดของสตรีศึกษาวางอยู่บนแกนหลักในการวิเคราะห์ระบบสังคม 3 ประการ

ประการแรก การตกผลึกของระบบวิถีคิดแบบผู้ชายเป็นใหญ่

ประการที่สอง ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

ประการที่สามคือ โครงสร้างทางสังคมเป็นตัวกำหนดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายผ่านสถาบันครอบครัวและระบบเครือญาติ สถาบันการเมืองการปกครองและสถาบันทางศาสนาเป็นต้น¹⁷

ซึ่งแนวคิดสตรีนิยมนี้สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้หลายกลุ่มซึ่งแตกต่างกันออกไปตามแนวความคิดหลัก

แนวความคิดสตรีนิยมที่เป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปนั้นได้แก่ สตรีศึกษาแนวเสรีนิยม (Liberal Feminism) เพราะแนวความคิดดังกล่าวเสนอแนวการวิเคราะห์ว่าอะไรคือต้นตอของปัญหาที่เข้าใจง่ายและเห็นได้ชัดเจน ความคิดของแนวความคิดดังกล่าวมีรากฐานความคิดมาจากปรัชญาสายเสรีนิยมที่เชื่อในความเท่าเทียมกันของมนุษย์แต่ละคน

นักสตรีนิยมแนวนี้เชื่อว่าการถูกกดขี่ของผู้หญิงนั้นเกิดจากการที่ผู้หญิงถูกจำกัดบทบาทโดยการปลูกฝังผ่านความเชื่อประเพณีและกฎหมายให้อยู่แต่ในพื้นที่ส่วนตัว (Private sphere) ทางออกของการกดขี่ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องของการแก้ไขกฎหมายและกฎหมายต่าง ๆ ที่ไม่เป็นธรรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้หญิงออกมาแสดงบทบาทในพื้นที่สาธารณะ

อย่างไรก็ตามแนวความคิดนี้ยังมีข้อด้อยอยู่ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ละเลยโครงสร้างอำนาจของระบบผู้ชายเป็นใหญ่และการแบ่งแยกเพศสภาพในระบบความหมายเดิมที่ผู้หญิงยังคงต้องคงความเป็นผู้หญิง "แท้ที่จริง" อยู่ งานบ้านยังคงเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ผู้หญิงจึงต้องทำหน้าที่ให้ดีทั้งในบ้านและนอกบ้าน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งให้ความสนใจไปที่แนวคิดสตรีนิยมของกลุ่มสตรีนิยมหัวก้าวหน้า (Radical Feminism) สำหรับแนวคิดทางการพิจารณาองค์ประกอบทางวาทกรรมซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาประเด็นเรื่องเพศสภาพและเรื่องเกี่ยวกับเพศหรือเพศวิถี (Gender and Sexuality) ที่อาจจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการผลิตวาทกรรมเรื่องเพศและวัยรุ่น แนวคิดสตรีนิยมกลุ่มก้าวหน้ามองว่าไม่ว่าจะเป็นระบบสังคมแบบทุนนิยมหรือสังคมนิยมก็ตามล้วนแล้วแต่เป็นระบบสังคมที่ถืออำนาจชายเป็นใหญ่ทั้งสิ้น (Patriarchy Society) ความหมายของเพศสภาพ ในแนวคิดนี้เป็นเรื่องของ "การสร้างทางสังคม" (Social Construction) หมายความว่า ตัวตนการกระทำความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องเพศของแต่ละคนนั้นมิได้เกิดจากปัจจัยทางชีวภาพหากแต่เป็นผลผลิตจากพลังทางสังคมและประวัติศาสตร์เรื่องของเพศสภาพและเพศวิถี ได้รับการสรรสร้างและให้ความหมายจาก "วัฒนธรรม" ที่แวดล้อมคนที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสั่งสอนทางโรงเรียน

¹⁷ กฤตยา อาชวนิจกุล. "ระหว่างกรอบกระบวนทัศน์.. สตรีศึกษากับประชากรศาสตร์." ประชากรไทย 60 ล้านคน : สถานการณ์ นโยบายและมิติด้านการพัฒนา . (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม , 2540) หน้า 259-260 , อ้างถึงใน ปฐมาภรณ์ บุขปรำรง , "ก้าวใหม่ของผู้หญิง : สตรีนิยมกับนโยบายสังคม , ผู้หญิงกับความรู้ , ปีที่ 1 (ธันวาคม , 2542) หน้า 2

กฎหมาย คำจำกัดความทางการแพทย์ นโยบายทางสังคม ฯลฯ ดังนั้นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเรา ล้วนถูกกำกับและให้ความหมายทั้งสิ้น สิ่งที่เรารู้สึกเหมือนกับเป็นเรื่องธรรมชาติทั้งหลายแท้จริงถูก ปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคมและวัฒนธรรมชี้นำทั้งสิ้นว่าสิ่งใดถูกต้อง รับผิดชอบ และเป็น "ธรรมชาติ" ¹⁸

แนวคิดนี้เน้นเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีอยู่ในโครงสร้างอำนาจในสังคมระหว่างชาย หญิงที่อาจจะดูเป็นเรื่อง "ธรรมชาติ" ผู้ชายคือผู้ที่กดขี่เป็นความเหนือกว่าในทุกด้าน ผู้หญิงคือการ ยอมตามและความต่ำต้อย โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว โรงเรียน และสื่อมวลชนเป็นคุณลักษณะ ของชาย-หญิงที่ถ่ายทอดสั่งสอนกันมาตลอดผ่านสถาบันต่าง ๆ ทางสังคม โดยผู้หญิงแต่ละคนก็ จะซึมซับเอาความคิดว่าตนเองมีความด้อยกว่าผู้ชายเข้าไป หากผู้หญิงคนใดไม่ยอมตามมาตรฐานดังกล่าวก็อาจตกเป็นเหยื่อของความโหดร้ายต่าง ๆ นานาที่เข้ามาบังคับตัวผู้หญิงคนนั้น ¹⁹

นอกจากการชี้ให้เห็นรากเหง้าของปัญหาความด้อยกว่าทางสภาพสังคมและสรีระแล้ว สตรีนิยมยังเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำของภาษาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันอีกว่า เป็นภาษาที่ กำเนิดจากผู้ชายและถูกสร้างให้ผู้ชายใช้ Dale Spender²⁰ กล่าวว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่มี ลักษณะเข้าข้างเพศชาย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างประโยคหรือการศึกษาเกี่ยวกับ ความหมายของคำ นักภาษาศาสตร์กล่าวว่ากรรกล่าวสุนทรพจน์ของผู้ชายจะมีพลัง มีประสิทธิภาพ มีความเป็นทางการเชื่อถือได้ และมีประสิทธิผลมากกว่าผู้หญิง ซึ่งภาพการพูดของผู้หญิงจะ ถูกนำไปผูกโยงกับการตีฉันทินนทากันมากกว่าในลักษณะเดียวกันนี้เองในภาษาไทยก็มีลักษณะ ภาษาที่เข้าข้างเพศชาย เพศหญิงจะถูกทำให้มีลักษณะเหมือนยืมภาษาของชายมาใช้ เช่นการใช้ คำนำหน้าชื่อหรือการใช้คำแทนตัว ผู้หญิงเมื่อเป็นเด็กใช้คำนำหน้าชื่อว่า "เด็กหญิง" "เมื่อเป็นผู้ ใหญ่ใช้"นางสาว"และเมื่อแต่งงานต้องบ่งบอกถึงสถานภาพการสมรสใช้"นาง" ผิดกับผู้ชายที่ใช้ เพียง"เด็กชาย"และ"นาย"เท่านั้น ส่วนคำพูดแทนตัวนั้นสำหรับเพศชายแล้วไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ สามารถใช้คำแทนตัวว่า "ผม"ซึ่งเป็นคำที่ใช้เป็นทางการหรือไม่ก็ได้ ส่วนเพศหญิงนั้นขึ้นอยู่กับว่าผู้ ที่พูดด้วยเป็นใครใช้ได้ทั้งคำว่า "หนู""ฉัน""ดิฉัน"ซึ่งทุกคำไม่เป็นทางการทั้งสิ้น หรือที่เป็นทางการ

¹⁸ Diane Richardson "Sexuality and Male Dominance", in Diane Richardson and Victoria Robinson (ed.), *Thinking Feminist : Key Concepts in Women's Studies* (New York : The Guilford Press , 1993) , p.78, 80 อ้างถึงใน สุธรรม ธรรมรงค์วิทย์, "ความสัมพันธ์แบบหญิงรักหญิงในฐานะการต่อสู้ทางการเมือง (Political Lesbianism)", *ผู้หญิงกับความรู้* ปีที่ 1 (ธันวาคม , 2542) หน้า 234-236

¹⁹ Kramer, Cheri, 1975 "Women's speech : separate but unequal" , in Barrie Thome and Nancy Henley (eds), *Language and Sex : Difference and Dominance* , (Newbury House, Rowley, Mass., pp.43-56 อ้างถึงใน Dale Spender . *Man Made Language*, (London:Routledge & Kegan Paul plc, 1980)

²⁰ Spender, Dale. *Man Made Language*. (London:Routledge & Kegan Paul plc, 1980)

อย่าง "ดิฉัน" ก็ถือว่าเป็นคำที่พูดได้ลำบากใจ ผู้หญิงส่วนใหญ่จึงหลีกเลี่ยงไปใช้ชื่อตัวแทนสิ่งเหล่านี้ สร้างความรู้สึกและบุคลิกไม่มั่นคงแน่นอนลงเลให้กับผู้หญิง

ความเหนือกว่าของผู้ชายถ่ายทอดเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคมและวัฒนธรรม และได้นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจในด้านอื่น ในสังคมด้วย

แนวคิดดังกล่าวอาจนำมาอธิบายลักษณะของวาทกรรมที่ปรากฏออกมาจากงานวิจัยของ นักวิจัยชายหรือหญิงทั้งภาษาที่ใช้ ภาพประกอบ รูปแบบของประโยคกระทั่งการนำเสนอที่มี ลักษณะของอำนาจในการตัดสินกล่าวโทษและรุนแรงซึ่งอาจจะพบได้ในวาทกรรม

6. แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน (REPRESENTATION)

ภาพตัวแทนเป็นกระบวนการสร้างความหมายของความคิดในจิตใจเราผ่านทางภาษา ภาพตัวแทนเป็นการสร้างตัวตนให้กับพฤติกรรม คุณค่า ของผู้ชาย ผู้หญิง ชนชั้น สีผิว เป็นแนวคิด ที่ปลูกฝัง และสืบทอดเป็นกรอบแห่งความหมายที่ใช้อ้างอิงโดยถูกกำหนดจากเงื่อนไขของค่านิยม ทัศนคติ และความเชื่อของวัฒนธรรมและสังคมซึ่งมีใช้ภาพตายตัวและอาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อ ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป แต่ภายใต้กระบวนการสร้างความหมายนี้เองได้สะท้อนแง่มุมบางอย่างไว้ คือความหมายที่ให้กับภาพตัวแทนได้ถูกจำกัดขอบเขตเอาไว้แล้ว ด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้น เช่น สังคมที่มีค่านิยมในการแบ่งแยกผิว การสร้างกรอบความหมายให้กับคนต่างสีผิวย่อมเป็นไปในแง่ลบและไม่เป็นธรรม เมื่อคนในสังคมรับรู้แต่ความหมายในแง่ลบ ก็จะได้รับภาพนั้นไว้ในใจและเชื่อในที่สุดว่าภาพตัวแทนกับตัวจริงนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน แง่คิดนี้ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในสังคมที่ปิดกั้น รักษาอำนาจและตอกย้ำกลุ่มคนที่ด้อยกว่าให้ด้อยยิ่งขึ้น

"ภาพตัวแทนที่ปรากฏนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบและวิธีการที่คนกลุ่มนั้นได้รับการปฏิบัติจากสังคม...ภาพตัวแทนจึงเป็นกลไกที่ทำให้คนในสังคม "แยกเขาแยกเรา" อย่างชัดเจนและเป็นการแบ่งแยกที่ลากเส้นบนฐานของการครอบงำทางอำนาจและอุดมการณ์ของสังคม คำว่าการแบ่งแยกหรือ "ความแตกต่าง" นี้เองที่เป็นตัวกำหนดหรือมาตรวัดว่าใครควรได้จัดเข้ากลุ่มอัตลักษณ์ใด"²¹

²¹ วิลลาสิณี พิพิธกุล, "การต่อรองทางอัตลักษณ์ของผู้หญิงผ่านสื่อกระแสหลักในเรื่องชนชั้น เชื้อชาติ เพศสภาพ", ผู้หญิงกับความรู้ 2: เพศ วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมศึกษา, ปีที่ 2 (พฤติกรรม, 2543) หน้า 102

ภาพตัวแทนของเด็กวัยรุ่นถูกแบ่งแยกเพราะความด้อยกว่าทางอำนาจและการมีพฤติกรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มทำให้สังคมมองว่าแปลกแยก ภาพตัวแทนที่ปรากฏออกมาจึงมีความหมายไปในทางลบ

แนวคิดนี้ผู้วิจัยจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาวาทกรรมที่มีส่วนสร้างภาพตัวแทนให้กับเด็กวัยรุ่นว่ามีลักษณะอย่างไร ก่อให้เกิดความหมายหรือการจัดกลุ่มคนในสังคมหรือไม่ อย่างไร

7. แนวคิดการเขียนของผู้ชายและผู้หญิง

Dale Spender²² กล่าวว่า ภาษาคือเครื่องมือที่ทำให้ผู้หญิงถูกลดคุณค่าหรือไร้คุณสมบัติ เมื่อผู้หญิงพูด มักต้องพูดในภาษาหรือเงื่อนไขของผู้ชาย ผู้หญิงจึงเป็นเพียงคนนอก (outsiders) หรือผู้ยืมภาษาของผู้ชายมาใช้ ภาษาคือ เครื่องมือของการเหยียดเพศทั้งในมิติของความหมาย (Semantics) และมิติของรูปแบบ (syntax) ภาษาไม่เป็นเพียงแต่สะท้อนวัฒนธรรมและสังคมที่ใช้ภาษาเท่านั้นแต่ได้ฝังรากลึกอยู่ในค่านิยมของวัฒนธรรมที่เป็นตัวสร้างภาษาขึ้นมาด้วย และเช่นเดียวกับธเนศ วงศ์ยานนาวา ที่ได้กล่าวไว้ในงานเขียนของเขาว่า

"สำหรับงานเขียนของผู้ชายโดยทั่วไปแล้วจะได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นเพศที่มีเหตุผล มีตรรกะ และมีความชัดเจน²³ ทั้งหมดนี้เป็นไปได้เพราะงานเขียนของผู้ชายเป็นการเขียนเพื่อทำลายสิ่งที่ไม่เหมือน สิ่งที่แตกต่างกัน สิ่งที่ไม่ชัดเจนให้เป็นสิ่งที่นำเสนอได้ และไม่มี ความแตกต่าง เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่แปลกที่ถ้าการเขียนของผู้ชายเป็นประเด็นเรื่องผู้หญิงแล้ว การเขียนก็จะ เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงความเป็นผู้หญิงให้กลับกลายเป็นผู้ชาย โดยการเปลี่ยนแปลงหรือการทำลายผู้หญิงที่ผ่านการเขียนเหล่านี้จึงทำให้ผู้หญิงกลายเป็นซากศพ งานเขียนของผู้ชายจึงเป็นการเขียนเพื่อฆ่าผู้หญิง ในแง่นี้จึงทำให้นักคิด นักเขียน อย่าง Helene Cixous เห็นว่าผู้หญิงจะต้องเขียนเพื่อให้ผู้หญิงฟื้น

²² Dale Spender. *Man Made Language*. 1980 อ้างถึงในเอกสารประกอบการสอน ดร. วิลาสินี พิพิธกุล, เอกสารไมตรีพิภพเผยแพร่

²³ Victor J. Seidler, *Rediscovering Masculinity : Reason Language and Sexuality* (London : Routledge, 1989) pp. 14 18 อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, "ผู้หญิงและอำนาจ : การเขียนแบบผู้ชาย". *สตรีศึกษา* (กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว , 2541) หน้า 210

คืนชีพ ผู้หญิงกลับได้มีชีวิต ผู้หญิงจึงไม่ต้องตายภายใต้การเขียนของผู้ชาย²⁴ อันเป็นผู้ถูกกระทำ เชื้อยชา (passivity) เป็นพระจันทร์ (moon) เป็นธรรมชาติ เป็นกลางคืนที่มีแต่ความมืดมน เป็นแม่ เป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก เป็นสภาวะที่ไม่ปกติ โดยผู้ชายจะมีคุณสมบัติที่เป็นตรงกันข้าม และแน่นอนคุณสมบัติที่ตรงกันข้ามเหล่านี้ถูกกล่าวอ้างว่าเหนือกว่า นอกจากนั้นคุณสมบัติของผู้ชายเหล่านี้ยังเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ชายมีชีวิต ในขณะที่ผู้หญิงแทบจะกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต²⁵

ธเนศยังได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างเพศของเพศชายและหญิงไว้ว่า

"ความต้องการของผู้ชายนั้นจึงเป็นเรื่องของการแสวงหาความคุ้มค่า ผู้ชายมีแต่กลัวที่จะขาดทุน เพราะฉะนั้นผู้ชายจึงมีความคิดที่มีแต่ "ได้" ไม่ใช่ "เสีย" ความสัมพันธ์จึงเป็นเรื่องของการแลกเปลี่ยนที่จะต้องมิอะไรกลับคืนมา ไม่ว่านั่นจะเป็นสิ่งของหรือการยอมรับและยกย่องจากสังคม ผู้ชายจึงต้องพิสูจน์ตัวเองอยู่ตลอดเวลา"²⁶

สำหรับการเขียนของผู้หญิงนั้นเขาให้ทัศนะว่า

"งานเขียนของผู้หญิงจะมี "เสียง" ของคนอื่น ๆ ปรากฏออกมา ไม่ใช่เป็น "เสียง" เดี่ยวแบบผู้ชาย ดังนั้น ความเป็น "ฉัน" (ความเป็นตัวตน) ของผู้หญิงจึงมิได้เด่นชัด.. เพราะผู้หญิงไม่ได้เขียนจากทฤษฎีอันเต็มไปด้วยตรรกะที่ดำเนินไปด้วยพลังทางโครงสร้าง ทำให้ยากแก่การวิเคราะห์และการทำความเข้าใจและสื่อสารที่ถูกครอบงำด้วยการสร้างความชัดเจน (clarity) ที่เกิดขึ้นจากเหตุผล (rationality)²⁷ ความสำคัญจึงมิใช่อยู่ที่การ

²⁴ Helene Cixous, "The Laught or Medusa" *Sign Journal of Woman in culture and Society* Vol 41 No 1 (Summer, 1976),p. 983 อ้างถึงในธเนศ วงศ์ยานนาวา, "ผู้หญิงและอำนาจ : การเขียนแบบผู้ชาย", *สตรีศึกษา* 1 (กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว , 2541) หน้า 210

²⁵ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, "ผู้หญิงและอำนาจ : การเขียนแบบผู้ชาย", *สตรีศึกษา* 1 (กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว , 2541) หน้า 210

²⁶ Helene Cixous, "The Newly Born Woman", *The Helene Cixous Reader*, ed. By Susan Sellers. (London Routledge, 1994)pp 44 อ้างถึงใน อ้างถึงในธเนศ วงศ์ยานนาวา, "ผู้หญิงและอำนาจ : การเขียนแบบผู้ชาย", *สตรีศึกษา* 1 (กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว , 2541) หน้า 212

²⁷ Trinh T Minh-ha .*Women Native Other : Writing Postcolonial and Feminism* (Bloomington : Indiana University Press, 1989),p 44 อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, "ผู้หญิงและอำนาจ : การเขียนแบบผู้ชาย", *สตรีศึกษา* 1 (กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว , 2541) หน้า 212

เขียนเพื่อให้เกิดมีพลังที่มีเอกภาพ แต่เป็นการเขียนเพื่อให้เกิดความหลากหลาย เขียนเพื่อมิให้มีความหมายเดียว"

โดยแนวความคิดเกี่ยวกับการเขียนนี้ผู้วิจัยจะนำมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาปัจจัยในเรื่องเพศสภาพของนักวิจัยชายและหญิงในบทต่อไป

8. แนวคิดการใช้ภาษาของผู้ชายและผู้หญิง

ภาษานั้นไม่เพียงแต่จะสะท้อนมุมมองที่สังคมมีต่อเรื่องเพศเท่านั้น แต่เรายังสามารถใช้ภาษาในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของเราได้อีกด้วย รูปแบบภาษาที่เราใช้นั้นกำหนดความเป็นชายและความเป็นหญิงให้แก่เรา

นันทา วีรวิทยานุกูล²⁸ ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ในการใช้ภาษาที่แตกต่างกันของเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงว่ามีอิทธิพลต่อรูปแบบการสื่อสารของพวกเขาในวัยผู้ใหญ่ด้วย

จุดประสงค์การใช้ภาษาของเด็กผู้ชาย

1. ใช้ภาษาในการแสดงจุดยืนและแสดงความคิดของตนเอง ใช้ภาษาเพื่อให้ได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งมา
2. ใช้ภาษาในการดึงดูดความสนใจของผู้รับฟัง
3. ใช้ภาษาเพื่อเอาชนะคู่แข่ง เพื่อให้ได้รับความสนใจมากกว่า เพื่อให้คนมุ่งความสนใจมาที่ตนเองมากกว่าผู้อื่น

จุดประสงค์การใช้ภาษาของเด็กผู้หญิง

1. ใช้ภาษาเพื่อใกล้ชิด ขอความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์และรักษาความสัมพันธ์
2. หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น หรือถ้าจำเป็นก็จะพูดอย่างนิ่มนวล ไม่กีดกันผู้อื่น ออกจากวงสนทนา
3. ให้ความสำคัญแก่ผู้อื่นและความสัมพันธ์ ใช้ภาษาในการตอบสนองความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น

และรูปแบบการใช้ภาษาของผู้ชายและผู้หญิงก็ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็กนั่นเอง

²⁸ นันทา วีรวิทยานุกูล, "สตรีกับอัตลักษณ์", สตรีศึกษา 2 : ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ .(กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2544)

รูปแบบการใช้ภาษาของผู้หญิง

Julia Wood (1999)²⁹ ได้ศึกษารูปแบบการสื่อสารของผู้ชายและผู้หญิงจากการศึกษาวิจัยหลาย ๆ ชิ้น สรุปได้ว่า ผู้หญิงจะมีรูปแบบการสื่อสารดังต่อไปนี้

ผู้หญิงส่วนใหญ่จะใช้การสื่อสารเพื่อสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่มีกับผู้อื่น ผู้หญิงจะพูดคุยกับผู้อื่นในลักษณะที่ทำตัวมีส่วนร่วมในเหตุการณ์และเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับคู่สนทนา โดยผู้หญิงมักจะนำเอาประสบการณ์ของตัวเองเข้าไปเชื่อมโยง

ในการสื่อสารกันของผู้หญิงนั้น ผู้หญิงมักจะใช้ภาษาที่เป็นการสนับสนุน หรือเห็นด้วยกับอีกฝ่าย ในการพูดคุยนั้น ผู้หญิงจะสนใจความรู้สึกและความสัมพันธ์ระหว่างตนกับคู่สนทนา มากกว่าจะสนใจเนื้อหาจริง ๆ ของสิ่งที่คุยกัน โดยในการคุยกันนั้นผู้หญิงจะถามคำถามมากมาย แต่ผู้หญิงก็มักจะให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้เล่าที่มีต่อสถานการณ์นั้น ๆ มากกว่าจะสนใจเนื้อหาของเรื่องราวที่เกิดขึ้น ผู้หญิงมักจะแสดงอาการตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้อื่นเล่าให้ฟังโดยมักจะพูดประโยคต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าเธอสนใจสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งพูด

การพูดกันของผู้หญิงนั้นมักจะสนใจเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ และสนใจในรายละเอียด ซึ่งการคุยกันในลักษณะดังกล่าวจะเป็นการทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายรู้สึกเหมือนได้ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น และทำให้ฝ่ายที่เป็นผู้ฟังสามารถแทนตัวเอง (identify) กับฝ่ายที่เล่าเรื่องได้ ทำให้เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

ลักษณะสุดท้ายที่สามารถพบเห็นได้ในการพูดคุยกันของผู้หญิงก็คือการหยั่งเชิง การพูดในลักษณะนี้จะเป็นการทำให้การสนทนาดำเนินต่อไป และทำให้อีกฝ่ายหนึ่งสามารถตอบสนองหรือแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาได้

รูปแบบการพูดคุยกันของผู้หญิงจะสามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นหญิงหลายลักษณะด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่น การใส่ใจในรายละเอียด และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น การพยายามมีส่วนร่วมกับผู้อื่นโดยการนำประสบการณ์ของตนเองเข้าไปเชื่อมโยง เป็นต้น กล่าวได้ว่า รูปแบบการใช้ภาษาของผู้หญิงนั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (เป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับใคร) ค่อนข้างน้อย

²⁹ Wood, T. Julia. *Communication Gender and Culture* (Canada : Wadsworth Publishing Company, 1999) อ้างถึงใน นันดา วีวิทยานุกูล, "สตรีกับอัตลักษณ์". สตรีศึกษา 2 : ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ (กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์, 2544)

รูปแบบการใช้ภาษาของผู้ชาย

ผู้ชายมักใช้ภาษาเพื่อพยายามที่จะเป็นผู้ควบคุม, รักษาความเป็นตัวของตัวเอง และส่งเสริมสถานภาพของตนเอง

ในการพูดคุยกัน ผู้ชายมักจะพูดคุยในสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ หรือความสามารถของตนเอง และหลีกเลี่ยงการพูดเรื่องส่วนตัวที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอหรือจุดอ่อนของตัวเอง รูปแบบภาษาที่ผู้ชายใช้มักจะเป็นในลักษณะให้คำแนะนำกึ่งออกคำสั่ง

สำหรับผู้ชายนั้น การพูดคุยกันจะถูกใช้เพื่อให้บรรลุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นในการพูดคุยกัน ผู้ชายจะใส่ใจในสิ่งที่เกิดขึ้น (Fact) และหาทางแก้ปัญหาหรือทางออกให้แก่สิ่งนั้น ซึ่งต่างจากผู้หญิงที่มักสนใจความรู้สึกของผู้พูดมากกว่า

ในการพูดคุยกันของผู้ชายนั้น พวกเขามักจะพยายามเป็นผู้ควบคุมการสนทนาและทำให้ตัวเองโดดเด่นกว่าคู่สนทนา ผู้ชายมักไม่ทำตัวเป็นผู้รับฟังที่ดีที่คอยสนับสนุนคู่สนทนา ตรงกันข้าม พวกเขามักจะพยายามพูดแทรกหรือโต้แย้งคู่สนทนา

ผู้ชายจะพยายามแสดงความคิดเป็นของตัวเองออกมาโดยการพูดในลักษณะยืนยันหรือแสดงจุดยืนของตนเอง การพูดจาของผู้ชายจึงเป็นลักษณะตรงประเด็นไม่อ้อมค้อม และไม่คอยใช้ลักษณะการพูดแบบหยิ่งเชิงเหมือนผู้หญิง

เมื่อเทียบกับผู้หญิง ผู้ชายจะพูดสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะพูดกว้าง ๆ ครอบคลุมเรื่องกว้าง ๆ มากกว่าจะพูดเจาะจงถึงประสบการณ์และความรู้สึกส่วนตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ชายมักยืนอยู่ในพื้นที่สาธารณะมากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงมักจะอยู่ในที่เป็นส่วนตัว

การพูดคุยกันของผู้ชายนั้น มักจะมีการตอบสนองต่อสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งพูดน้อยกว่าผู้หญิง พวกเขาอาจจะแค่พยักหน้า หรือพูดว่า "อืม"

จากรูปแบบการใช้ภาษาของผู้ชาย จะเห็นได้ว่า ผู้ชายได้สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นชายออกมาอย่างเด่นชัด โดยในการพูดคุยกันนั้น ผู้ชายมักจะพยายามรักษาความเป็นตัวของตัวเองไว้ก่อนเสมอ ไม่พยายามมีส่วนร่วมในสถานการณ์ที่ผู้พูดประสบมา แต่จะอยู่วงนอกและให้คำแนะนำหรือแนะแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความมีอำนาจและเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ จากรูปแบบการใช้ภาษาของผู้ชาย แสดงให้เห็นว่าผู้ชายมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าผู้หญิงอย่างเด่นชัด

9. แนวคิดผู้หญิงกับภาษาในข่าวหนังสือพิมพ์

อวยพร พานิช³⁰ กล่าวว่า หนังสือพิมพ์ในปัจจุบันโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ปริมาณที่ขายข่าวอาชญากรรมและข่าวสัพเพเหระต่าง ๆ มักจะพาดหัวข่าวและลงเนื้อข่าว รวมทั้งรูปภาพที่เป็นข่าวโดยเฉพาะข่าวที่ผู้หญิงถูกกระทำด้วยภาษาและภาพที่สื่อทัศนคติทางเพศ เช่น ข่าวข่มขืน ข่าวผู้หญิงถูกฆ่า ข่าวดาราดกเป็นเหยื่อภาพโป๊ ผู้เขียนข่าวซึ่งมักจะเป็นผู้ชาย จะพาดหัวด้วยถ้อยคำที่รุนแรง แล้วข่าวอธิบายเหตุการณ์ที่ผู้หญิงถูกข่มขืนหรือฆ่าอย่างละเอียด รวบรวมเห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง พร้อมแผ่การกระตุ้นอารมณ์ทางเพศในเนื้อข่าว ในส่วนของภาพข่าวก็ลงแบบโจ่งครึมชัดเจน ไม่ให้เกียรติแก่ผู้หญิงที่ตกเป็นข่าว แม้เขาจะมีชีวิตอยู่หรือตายไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจ ต้องการขายข่าว ขายหนังสือพิมพ์เท่านั้น

นอกจากข่าวและภาพข่าวในหนังสือพิมพ์แล้ว คอลัมน์ที่นักเขียนชายมุ่งเขียนให้ผู้อ่านชาย ยังมีอีกหลายคอลัมน์ เช่น การ์ตูนล้อการเมือง คอลัมน์แฉการเมืองหรือล้อพาดหัวข่าว ซึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์ทั้งคุณภาพและปริมาณ ทั้งที่ความจริงหนังสือพิมพ์เป็นสื่อที่ไม่ได้ระบุเพศผู้รับ แต่ผู้เขียนก็จงใจแฉด้วยเรื่องทางเพศ รวบรวมเป็นการสื่อสารเฉพาะกับเพศชายเท่านั้น

ศิริพร สะโคโรบานาค และ มันทนา อิทธินันท์ชัย (2538) วิจัยภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน พบว่า ในสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีหน้าผู้หญิง ข่าวผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงทางเพศมักปรากฏเป็นข่าวหน้าหนึ่งมากที่สุด ส่วนหน้าผู้หญิงซึ่งมีผู้หญิงเป็นบรรณาธิการจะนำเสนอข่าวผู้หญิงในเชิงบวก แต่เนื้อหาในคอลัมน์ที่เกี่ยวกับผู้หญิงจะแสดงให้เห็นถึงบทบาทดั้งเดิมของผู้หญิง คุณค่าความเป็นหญิงและการปรนนิบัติสามี

รัชราพร นิรนาทรังสรรค์ (2528) ได้วิเคราะห์บทบาทสตรีในหน้าหนังสือพิมพ์ พบว่า หน้าแรกที่เป็นข่าวผู้หญิงจะถูกนำเสนอในลักษณะ masochist คือถูกกระทำด้านร้าย ข่มขืน หรือฆาตกรรม ส่วนเนื้อหาในหน้าผู้หญิงนั้นเป็นเนื้อหาด้านบวกมุ่งข่าวสังคมสุขดิบ เนื้อหาจำกัดขอบเขตเฉพาะส่วนของแม่บ้านการเรือน การเสริมสวย แฟชั่น เท่านั้น

อวยพร พานิช ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าการที่หนังสือพิมพ์คุณภาพไม่ได้แยกหน้าสตรีออกมาต่างหากอาจเป็นเพราะผู้หญิงหรือผู้ชายเท่าเทียมกันในการ "อ่าน" ทุกหน้า และมีส่วนร่วมในข่าว-บทความทุกหน้าในหนังสือพิมพ์คุณภาพเท่าเทียมกัน

แนวคิดผู้หญิงกับภาษาในข่าวหน้าหนังสือพิมพ์ดังกล่าว อาจนำมาอธิบายแนวทางการเลือกและแนวทางการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยในการสร้างความจริงในสังคมต่อไป

³⁰ อวยพร พานิช, "ผู้หญิงกับภาษา", สตรีศึกษา 1 :ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ (กรุงเทพฯ : ศรุสมภา
ลาดพร้าว, 2541) หน้า 265-267

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปถรศ บุญศรีวิโรจน์ (วิเคราะห์นักเขียนสตรีกับงานเขียนเรื่องทางเพศ,2539)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติของนักเขียนที่ปรากฏในงานเขียนเกี่ยวกับเรื่องเพศ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลงานของนักเขียนสตรีที่เขียนเรื่องเพศและวิเคราะห์ปฏิกิริยาของผู้อ่านที่มีต่อผลงานและนักเขียนสตรีที่นำเสนอเรื่องเพศ ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้แนวคิด กลวิธีการ ประพันธ์ การวิเคราะห์สตรีในฐานะผู้ส่งสารหรือผู้ผลิตวรรณกรรม และบรรทัดฐานเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนตัวมีอิทธิพลต่อทัศนคติทางเพศของนักเขียนสตรีทั้ง 3 คน บางปัจจัยมีส่วนสนับสนุนและบางปัจจัยเป็นอุปสรรคในการผลิตวรรณกรรมทางเพศ โดยที่ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ทัศนคติของนักเขียนแต่ละคนแตกต่างกัน ดังนี้ ม.ล. เบญจมาศ ชุมสาย ต้องการขยายสิทธิในการรับรู้เรื่องเพศแก่ผู้อ่านและให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา แต่ยังยึดถือ ค่านิยมและความเชื่อดั้งเดิมของไทยเกี่ยวกับสิทธิสตรี กิ่งฟ้า เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ต้องการขยายสิทธิในการแสวงหาประสบการณ์เรื่องเพศ สุจินดา ชันตยาलगต ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เพศชายมีความสำคัญเหนือกว่าเพศหญิง ผู้อ่านที่สำรวจมีปฏิกิริยาต่องานเขียนของนักเขียนแต่ละคนแตกต่างกันตามความเข้มข้นของการแสดงทัศนคติด้านเพศในงานเขียน

ธนาบุช เหมือนศิริ : การวิเคราะห์เนื้อหาข่าวโสเภณีเด็กในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชนและสยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ , 2539

การนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านโสเภณีเด็กของหนังสือพิมพ์รายวันทั้ง 2 ฉบับ คือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์มติชน มีความแตกต่างกันไม่มากนัก และพบว่าข่าวสารที่นำเสนอส่วนใหญ่ ปรากฏออกมาในรูปของข่าวที่รายงานเหตุการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยนำเสนอติดต่อกันในช่วงระยะเวลาที่มีเหตุการณ์รุนแรงและเป็นข่าวที่อยู่ในความสนใจของสังคม

ส่วนสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ได้มีการนำเสนอข่าวโสเภณีเด็กในลักษณะของการวิเคราะห์และการแสดงความคิดเห็นในเรื่องสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเน้นที่นโยบายในการป้องกันและปราบปราม อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหา การมีผลประโยชน์ร่วมกับกระบวนการการค้าประเวณีเด็ก

นอกจากนี้ยังพบว่า เนื้อหาที่นำเสนอข่าวโสเภณีเด็กนั้น ส่วนมากจะเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งนักข่าวได้มาจากการแถลงข่าวหรือการสัมภาษณ์ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโสเภณีเด็ก

ในการวิจัยยังพบอีกว่า หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ มติชน และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ได้นำเสนอข่าวปัญหาโสเภณีเด็ก มิใช่เพราะความสำคัญของข่าวที่น่าสนใจเพียงอย่างเดียว แต่ยังได้

แสดงออกถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสาร ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ทำให้ปัญหาโสเภณีเด็กนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันในวงกว้างของสังคมไทย อันเป็นหนทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหานี้ได้อย่างจริงจังต่อไป

พรรณราย พิทักษ์พงศ์, 2540 วิจัยเรื่อง : การวิเคราะห์การนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดเด็กที่ปรากฏในข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยนำเสนอเนื้อหาข่าวในประเด็นความรุนแรงทางเพศในปริมาณสูงสุด ในขณะที่ถ้าเป็นภาพข่าวหนังสือพิมพ์รายวันนำเสนอประเด็นปัญหาสังคมในปริมาณสูงสุด

หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยมีลักษณะการพาดหัวแบบให้ข่าวสารข้อเท็จจริง ส่วนในเรื่องภาพรวมขององค์ประกอบข่าวที่หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย นำเสนอ มี 4 ลักษณะ ดังนี้ คือ ความสะท้อนอารมณ์ ผลกระทบกระเทือน ความใกล้ชิด และความสด ในด้านสำนวนภาษานำเสนอในทิศทางที่เป็นลบมากกว่าบวก หนังสือพิมพ์รายวันใช้แหล่งข่าว จากบุคคลในการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการละเมิดเด็กสูงสุด

สุทธิวรรณ ตัญญาพงศ์ปรัชญา, 2540 วิจัยเรื่อง : การนำเสนอข่าวเกี่ยวกับเด็กในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน

สำหรับประเด็นปัญหาที่เกี่ยวกับเด็กพบว่า ทุกฉบับคัดเลือกข่าวโดยคำนึงถึงความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็ก หรือสภาพทุกข์ทรมานของเด็ก ซึ่งเป็นภาพที่สร้างความสะท้อนใจให้กับผู้อ่านมากกว่าการนำเสนอความรุนแรงของปัญหาที่เป็นภัยคุกคามเด็กด้านการใช้ภาษาและภาพข่าวพบว่า หนังสือพิมพ์มักใช้คำหยาบคาย ในการเขียนหัวข้อข่าวและความนำ ส่วนเนื้อหาข่าวมักจะระบุชื่อ นามสกุล ของเด็กที่ตกเป็นข่าว และรายละเอียดของเหตุการณ์หรือสภาพร่างกายเด็ก ส่วนภาพข่าวนั้น หนังสือพิมพ์มักลงภาพศพ หรือใบหน้าของเด็กค่อนข้างชัดเจน

ชุลีพร เชวงศักดิ์โสภาคย์, 2541 วิจัยเรื่อง : การเปิดรับสื่อ การรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตก และการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกของวัยรุ่นไทยในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการรับรู้เกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นแตกต่างกันตามเพศและระดับการศึกษา แต่ไม่แตกต่างกันตามระดับอายุและระดับรายได้

ส่วนการรับรู้และการเปิดรับสื่อเกี่ยวกับสังคมตะวันตกของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตแบบสังคมตะวันตกในระดับระดับต่ำ

หฤทัย รามสูต, 2542 วิจัยเรื่อง : การศึกษาเปรียบเทียบการเสนอภาพเยาวชนในวรรณกรรมเยาวชนต่างวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเยาวชนของไทยมีส่วนเสนอเรื่องที่เกิดขึ้นในชนบทตัวละครเยาวชนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในชนบท เน้นการแสดงปัญหาที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นรูปธรรมและเสนอปัญหาซ้ำ ๆ อย่างตรงไปตรงมาผ่านบทบรรยายหรือตัวละคร การเล่าเรื่องในลักษณะที่ซ้ำรอยเดิมทำให้ไม่เชื่อต่อการพัฒนาตัวละครนอกจากนั้นยังพบว่าตัวละครเยาวชนและผู้ใหญ่ แสดงบทบาทต่อกันในฐานะ "ผู้รับ" และ "ผู้ให้" ซึ่งทำให้เยาวชนไทยมักตกเป็นฝ่ายรับ (passive) ของสถานการณ์ ในขณะที่ในวรรณกรรมเยาวชนต่างประเทศจะแสดงปัญหาอย่างเป็นนามธรรมกว่า

อุไร สิงห์ไพบุลย์พร, 2540 วิจัยเรื่อง : การวิเคราะห์เนื้อหาของการรายงานข่าวเกี่ยวกับสิทธิเด็กในหนังสือพิมพ์ไทย ตามแนวคิดของอนุสัญญาสิทธิเด็ก

ผลการวิจัยพบว่า เมื่อเปรียบเทียบระหว่างหนังสือพิมพ์ 5 ชื่อฉบับ ในปี 2542 ในด้านความถี่ตลอดปี 2542 ลงข่าวเกี่ยวกับเด็กในปริมาณที่สูงในช่วงต้นปี เพราะเป็นช่วงวันเด็กและการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ข่าวสิทธิเด็กที่จะมีชีวิตรอดและสิทธิเพื่อการพัฒนา มีมากกว่าข่าวสิทธิที่จะได้รับการปกป้องและสิทธิที่จะมีส่วนร่วม ข่าวเด็กส่วนใหญ่ถูกจัดไว้ในหน้าอื่นมากกว่าหน้าหนึ่งข่าวที่มีภาพประกอบมีไม่ถึงครึ่งหนึ่งของข่าวที่เกี่ยวกับเด็กทั้งหมดในด้านทิศทางรายงานข่าวเด็กที่เป็นขึ้นข่าวมีแนวโน้มไปในทิศทางลบ บทความและภาพข่าวมีทิศทางเป็นกลางและเป็นบวกมากกว่า และหนังสือพิมพ์ภาษาไทยลงบทบรรณาธิการเกี่ยวกับประเด็นเด็กน้อยมาก คือทั้งปีมีเพียงฉบับละหนึ่งชิ้นเท่านั้น บ้านเมืองไม่มีเลย ในขณะที่บางกอกโพสต์มีมากที่สุดคือ 6 ชิ้น นอกจากนี้ขึ้นข่าว บทความ บรรณาธิการและภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ฉบับระบุคำว่า "สิทธิ" หรือ "สิทธิเด็ก" น้อยมาก

งานวิจัยข้างต้นมีข้อความส่วนใหญ่ที่ระบุว่าสื่อมวลชนเลือกที่จะนำเสนอข่าวเด็กและเยาวชนในทิศทางลบเป็นส่วนมากซึ่งผู้วิจัยจะนำไปเป็นข้อมูลในการศึกษากระบวนการนำเสนอภาพกรรมเรื่องเพศกับวัยรุ่นยุคใหม่ในบทต่อ ๆ ไป

ข้อสันนิษฐาน

1. วาทกรรมของนักวิจัยและการผลิตซ้ำวาทกรรมของสื่อมวลชนในเรื่องนี้มีความสัมพันธ์กันในแง่การสะท้อนและการสร้างความจริง
2. งานวิจัยเรื่องเพศกับวัยรุ่นที่สะท้อนผ่านสื่อหนังสือพิมพ์มีส่วนในการสร้างความจริงเรื่องเรื่องเพศกับวัยรุ่นในสังคม

นิยามศัพท์

นักวิจัยชายและหญิง หมายถึงผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเพศ วัยรุ่น และนักศึกษา โดยมีผลงานนำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ในงานวิจัยนี้หมายถึง สมประสงค์ พระสุจันทรทิพย์, สมพงษ์ จิตระดับ, อรสม สุทธิสาคร และลัดดา เหมาะสุวรรณ

งานวิจัย หมายถึงการรวบรวม การสอบสวนหรือสำรวจข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับวัยรุ่นด้วยวิธีทาง วิชาการและมีผลเพื่อสร้างองค์ความรู้ในวงวิชาการนั้น ในงานวิจัยนี้หมายถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัยรุ่น

อัตลักษณ์ ความเป็นตัวตน

หมายถึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างความเป็นตัวตนและเป็นลักษณะที่บ่งชี้ความเป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลมักมีลักษณะที่แยกย่อย ซึ่งเกิดมาจากความแตกต่างทางความคิดและบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งยากจะเปลี่ยนแปลง มีลักษณะเฉพาะกลุ่มและอาจก่อให้เกิดความแตกแยกที่มาจากการยึดถือความเป็นตัวตน เป็นกลุ่มของตนเกิดการรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองกับสังคม เช่น กลุ่มวัยรุ่น นักหนังสือพิมพ์ ความเป็นอาจารย์ เป็นต้น ในงานวิจัยนี้หมายถึงลักษณะเฉพาะกลุ่มของวัยรุ่น และลักษณะเฉพาะกลุ่มของนักวิจัย นักหนังสือพิมพ์ และความเป็นอาจารย์

วาทกรรมเรื่องเพศ

หมายถึงคำ กลุ่มคำ ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาพ การเรียงประโยค รูปแบบของภาษาที่ใช้สื่อความหมายหรือกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างเพศ หรือสื่อความหมายถึงความแตกต่างระหว่างเพศที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้อำนาจและวัฒนธรรม

หนึ่ง ๆ ในงานวิจัยนี้หมายถึง ภาษาเขียน ภาพประกอบ รูปแบบภาษาที่เกี่ยวกับเรื่องเพศกับวัยรุ่นที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ หนังสือ หรือเอกสารที่นำมาเป็นขอบเขตของการศึกษา

วัยรุ่น หมายถึงนักเรียน นิสิต นักศึกษาทั้งชาย หญิงที่มีอายุประมาณ 12-25 ปี

บรรทัดฐานทางสังคม

หมายถึงค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาในสังคมใดสังคมหนึ่ง ถือเป็นมาตรฐานที่ยอมรับกัน สำหรับในงานวิจัยนี้หมายถึงค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมในสังคมไทยที่มีหลักของการนับถืออาวุโส คือเด็กต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ภรรยาต้องให้เกียรติสามี ศิษย์ต้องเคารพครู รวมไปถึงการยึดมั่นพรหมจรรย์ เด็กไม่ควรชิงสุกก่อนหามคือไม่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น

ภาพตัวแทนวัยรุ่น

การสร้างตัวตนให้กับพฤติกรรมของวัยรุ่น โดยกำหนดบทบาทตามเงื่อนไขค่านิยม มีความหมายในเชิงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น ภาพวัยรุ่นจะต้องแต่งตัวตามแฟชั่น เป็นต้น ในงานวิจัยนี้หมายถึงตัวตนที่นักวิจัยหรือสื่อมวลชนมอบให้วัยรุ่นว่าเป็นเด็กพันธุ์ใหม่ เสพยา ไม่ยึดถือพรหมจรรย์ เป็นต้น

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

การกระทำที่แสดงออกหรือกระทำระหว่างเพื่อนต่างเพศของวัยรุ่น ในงานวิจัยนี้หมายถึงการกระทำของวัยรุ่นที่แสดงออกต่อการคบเพื่อนต่างเพศ

ปัจจัยทางชนชั้น

ปัจจัยทางชนชั้น (class) ได้ใช้เกณฑ์ทางเศรษฐกิจเป็นตัววัด คือ ชนชั้นที่มีอำนาจจะเข้าครอบครองเป็นเจ้าของทุนและปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เมื่อควบคุมปัจจัยทางเศรษฐกิจได้แล้ว ชนชั้นนี้ก็จะเข้าครอบงำปัจจัยด้านการเมือง

วัฒนธรรม อุดมการณ์ รวมทั้งสื่อมวลชนด้วย³¹ ในที่นี้จะหมายถึงชนชั้นในแง่ของความเป็นนักวิชาการ หรือครูอาจารย์ที่เป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการอบรมสั่งสอนได้รับความเชื่อถือและยอมรับจากสื่อมวลชน

การสร้างความจริง

จากทฤษฎีวิวัฒธรรมศึกษา Cultivation Theory ที่นำมาศึกษาเรื่องสื่อ คือให้ความสนใจที่จะตอบปัญหาว่า ขณะที่โลกแวดล้อมตัวบุคคลอยู่ 2 โลกคือโลกที่เป็นจริง (real world) กับโลกที่ผ่านสื่อ (mass-mediated world) คนทั่วไปยึดถือเอาโลกใดเป็น "ความเป็นจริง" (reality) ของเขา บทบาทของสื่อที่ได้ทำหน้าที่ "ปลูกฝัง" หรือ "สร้างโลก" ที่แม้ว่า จะไม่ตรงกับ "โลกแห่งความเป็นจริง" ให้กลายเป็น "ความเป็นจริงของบุคคล"³² ซึ่งเป็นไปตามข้อเสนอที่ว่า "เพราะเราเชื่อว่า "มัน" จริง "มัน" ก็เป็นจริง" ในงานวิจัยชิ้นนี้มิได้ให้ความสนใจกับความจริงที่เป็นจริง (fact) แต่เน้นศึกษา "ความจริง" ที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง

การผลิตซ้ำวาทกรรม

การนำส่วนใดส่วนหนึ่งของวาทกรรมที่ถูกผลิตขึ้นมา แล้วนำมาผลิตซ้ำโดยในที่นี้หมายถึงการผลิตซ้ำวาทกรรมของหนังสือพิมพ์ 8 ชื่อฉบับ ที่เลือกศึกษาได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, มติชน, สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ผู้จัดการรายวัน, ผู้จัดการรายสัปดาห์, เดลินิวส์, วัฏจักร และไทยโพสต์

³¹ กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. (กรุงเทพฯ : เติตตัน, 2543) หน้า

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 247-275

